

בס"ד. שיחת ש"פ ויחי, ו"א טבת, ה'תשכ"ז.

בלתי מוגה

א. פותחין בדבר מלכותי — דבר מלכות של הקב"ה, מלכו של עולם — היא התורה.

וכיון שהתורה ניתנה למטה, בזמן ובמקום, הרי מובן, שהפתיחה בתורה צריכה להיות בפרשת השבוע שקורין באותו זמן (אף שישנם פרשיות נוספות בתורה).

ובפרשת השבוע גופא — שיש בה כו"כ פסוקים, ובכל פסוק ישנם כו"כ תיבות — צריכה להיות הפתיחה בהתחלת הפרשה, שזהו הפסוק הראשון שבפרשה, ובפסוק הראשון גופא (שיש בו כו"כ תיבות) — בתיבה הראשונה שבפסוק [וכמבואר במ"א² שכל הפרשה קשורה עם התיבה הראשונה שבפרשה, אשר על שמה נקראת הפרשה כולה], ובתיבה הראשונה גופא (שיש בה כו"כ אותיות) — באות הראשונה. והיינו, שהענין ד"פותחין בדבר מלכות" צ"ל בפתיחת (התחלת) ה"דבר מלכות" גופא, ועד להפתיחה דהפתיחה.

וכיון שתושב"כ ותושבע"פ באים בחדא מחתא [וכמבואר באגה"ק³ ש"רצון העליון ב"ה המלוכש בתרי"ג מצות שבתורה שבכתב .. אינו מתגלה אלא בתורה שבע"פ", וכפי שרואים זאת במוחש, הן בנוגע להבנת כוונת הדברים בתושב"כ, שזהו בקו ד"עשה טוב", והן בנוגע לשלילת פירושים שאינם אמיתיים, שזהו בהקו ד"סור מרע"] — הרי מובן שהענין ד"פותחין בדבר מלכות", בהתחלת הפרשה, הוא הן בנוגע לתושב"כ, והן בנוגע לתושבע"פ, היינו, התחלת הפרשה בתושב"כ כפי שנתבארה בתושבע"פ, כדלקמן.

ב. התחלת הפרשה היא: "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה וגו'".

וצריך להבין: מדוע הוצרך הכתוב לומר "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה" — הרי כבר נאמר לפני⁴ שבבוא יעקב מצרימה אמר

(3) סכ"ט (קנ, ב).

(4) ויגש מז, ח"ט.

(1) ראה סה"ש תש"ח ע' 224. וש"נ.

(2) ראה גם שיחת ש"פ ויחי תשכ"ה

בתחלתה (תו"מ חמ"ב ע' 97). וש"נ.

לפרעה (במענה לשאלתו "כמה ימי שני חיך") "ימי שני מגורי שלושים ומאת שנה", וא"כ, כאשר נאמר בהמשך הכתוב הסך-הכל של שני חיי יעקב, "ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה", אזי מובן מאילו שיעקב חי בארץ מצרים שבע עשרה שנה?!

ויובן ע"פ המבואר בתושבע"פ — כידוע הסיפור אודות רבינו הזקן ונכדו הצ"צ (כפי שכבר נדפס⁶), שכאשר הצ"צ למד בילדותו את הכתוב "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", תירגם לו מורו — ע"פ פי' בעל הטורים — שיעקב אבינו חי את י"ז מבחר שנותיו בארץ מצרים.

וכיון שי"ז שנה אלו היו מבחר שנותיו, לכן נימנו בפני עצמם, ועד שפעלו גם על כל שאר שנותיו.

והמשך הסיפור הוא, שכשבא הצ"צ הביתה מהחדר, שאל את זקנו אדמו"ר הזקן: היתכן שיעקב אבינו, בחיר האבות⁷, יהיו מבחר שנות חייו י"ז שנה שגר בארץ מצרים, "ערות' הארץ"?!

כלומר: הן אמת שבגשמיות היו י"ז שנים אלו הטובות ביותר, שהרי עד אז היו ליעקב כו"כ צרות, "צרת לבן צרת עשו וכו'", ואילו במצרים חי במנוחה, והתפרנס ע"י יוסף, כמ"ש "ויכלכל יוסף גוי", אבל, כל זה שייך רק אצל אדם שעיקר חייו הוא בשייכות לעניני הגוף, משא"כ אצל אדם כמו יעקב, שעיקר חיותו היא הנשמה, ורק לאח"ז באים עניני הגוף, ויתירה מזה, שהנשמה מתגברת על הגוף, ועד שהגוף אינו תופס מקום אצלו כלל, וא"כ, איך אפשר לומר שהשנים המובחרות שלו היו בארץ מצרים, ערות הארץ?!

והגע עצמך: קודם בואו לארץ מצרים, חי יעקב בארץ ישראל, ארץ הקודש, ובודאי הי' נקל לנשמה לפעול כל עניני הקדושה שלה בארץ ישראל יותר מאשר בארץ מצרים?!

ובפרט שבארץ ישראל גופא היו השנים שבהם ישב יעקב במנוחה ולמד תורה בבית מדרשם של שם ועבר⁸, ובודאי היו שנים אלו מבחר שנותיו. וא"כ, איך יתכן לומר שמבחר שנותיו של יעקב היו י"ז השנים שחי בארץ מצרים?!

(7) מקץ מב, ט. יב. וראה קה"ר עה"פ (א),
(ד) והארץ לעולם עומדת.

(8) פרש"י מקץ מג, יד.

(9) ויגש מז, יב.

(10) ראה פרש"י תולדות כה, כז.

(5) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ה ע' שעג (נעתק ב"היום יום" יח טבת). נתבאר בלקו"ש ח"י ע' 160 ואילך.

(6) שעה"פ תולדות כז, כה. וראה ג"כ ב"ר פעו"י, א. זח"א קיט, ב. קמז, ב.

ועל זה ענה לו רבינו הזקן: כתיב¹¹ "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה", ואיתא במדרש¹² — מובא ברש"י¹³ — להתקין לו בית תלמוד, שתהא שם תורה ושיהיו השבטים הוגים בתורה. "להורות לפניו גשנה" — שכאשר לומדים תורה, אזי מתקרבים להקב"ה ("גשנה" — מלשון הגשה וקירוב). ואז, הנה גם במצרים נעשה "ויחי" ("געלעבט").

עד כאן היא הפתיחה בדבר מלכות מתושב"כ ומתושבע"פ.

ג. ובענין זה יש הוראה — כמו כל ענין בתורה, שאינו סתם סיפור שאירע בעבר ולא נוגע עתה, אלא מהוה הוראה לכל זמן ולכל מקום. ובפרט כאשר מדובר אודות ענין שאירע אצל האבות, "אין קורין אבות אלא לשלשה"¹⁴, ובנוגע להאבות גופא — יעקב, בחיר שבאבות, והרי "מעשה אבות סימן לבנים"¹⁵, הוראה וסלילת דרך בנוגע להנהגת כל אחד מישראל. וכידוע גם פתגם רבינו הזקן¹⁶ שצריכים לחיות עם הזמן, דהיינו, עם פרשת השבוע. וכיון שכן, הרי בודאי שצריכים ללמוד הוראה בחיים מהפסוק הראשון שבו היא פתיחת הפרשה.

וההוראה היא:

לא די בכך שיהודי לומד תורה ומתעלה ביראת שמים כו' בהיותו במעמד ומצב של מנוחה — שהרי בשביל זה לא הי' צורך בירידת הנשמה למטה, אלא הי' מספיק עבודת הנשמה כפי שהיתה קודם ירידתה למטה; וכיון שהנשמה ירדה למטה, "לבירא עמיקתא"¹⁷, שזוהי ירידה גדולה, ודוקא עי"ז באה הנשמה לעלי' גדולה ביותר שלא היתה יכולה להגיע אלי' לולי הירידה, הרי מובן, שדוקא ע"י הירידה למצרים, "ערות הארץ", באה הנשמה לתכלית העילוי והשלימות.

[וזהו הביאור ששנותיו המובחרות של יעקב (שפעלו גם על כל שאר שנותיו) היו בארץ מצרים — כי דוקא שם נשלם תכלית הענין של ירידת הנשמה למטה].

וענין זה נעשה עי"ז שיודעים שגם כאשר נמצאים בארץ מצרים, "ערות הארץ", הנה לכל לראש צריך "להתקין בית תלמוד (ישיבה)

15) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו. ועוד.

16) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).

17) ע"פ ל' חז"ל — חגיגה ה, ב.

11) ויגש מו, כח.

12) תנחומא באבער, יל"ש עה"פ.

13) ושם: "להתקין .. שמשם תצא

הוראה".

14) ברכות טז, ב.

שמשם תצא הוראה" — הוראה דייקא, כי התורה אינה רק ענין של לימוד, הבנה והשגה, אלא היא גם מורה-דרך בחיים בנוגע לפועל, כיון שעיקר הלימוד הוא להביא לידי מעשה, והיינו, שמבלי הבט על כך שנמצאים בארץ עשירה שמשבירה בר לכל הארצות, לא צריכים להישקע ("ווערן פארוונקען") בזה, אלא לידע, שהעיקר הוא "בית תלמוד", כך, שגם כאשר חיים בארץ מצרים ועסוקים בעניני מצרים, חדורים בעניני "בית תלמוד .. הוראה".

וכאשר מתנהגים באופן כזה, הגה לא זו בלבד שלא צריכים להיות נתונים תחת מרות חוקי מצרים, אלא אדרבה, שנעשים אלו שקובעים את החוקים — כפי שהי' אצל יוסף, שהי' "מושל (ושולט) בכל ארץ מצרים"¹⁸, וכולם הוצרכו לציית לציוויים שלו.

וזהו גם אופן ההנהגה שצ"ל במדינה שבה נמצאים אנו עתה, שהיא בבחינת "המשביר לכל עם הארץ"¹⁹, וכל המדינות זקוקות אלי' מצד ריבוי העשירות שבה — שצריכים לידע שאין להישקע בעניני המדינה, אלא לכל לראש יש "להתקין בית תלמוד שמשם תצא הוראה", שכן, עיקר ענינו של יהודי הוא לימוד התורה, ובאופן שאין זה ענין של לימוד בלבד, אלא גם ענין של הוראה כיצד להתנהג בעניני העולם.

והנתינת כח לעבודה זו היא מהאבות, כאמור לעיל ש"מעשה אבות סימן לבנים", והיינו, שהאבות הם המחנכים של בניי, שהרי תפקידו של האב הוא לחנך את בניו.

ועי"ז נעשה אמיתית ענין החיים, כמ"ש²⁰ "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום", והיינו, שע"י ההנהגה ע"פ התורה, שנקראת "תורת חיים", ומצוותי' שעליהם נאמר²¹ "וחי בהם", מתאחדים עם "אלקים חיים"²².

* * *

ד. נוסף על הפתיחה בדבר מלכות בפסוק הראשון של הפרשה, צ"ל גם הפתיחה בתיבה הראשונה של הפרשה — "ויחי", והיינו, שכל עניני התומ"צ שנעשים ע"י יהודי צריכים להיות מתוך חיות.

והענין בזה:

יהודי יכול לטעון ש"המעשה הוא העיקר"²³, וכיון שהנהגתו

(21) אחרי יח, ה.

(22) ראה אבות דר"נ ספ"ד.

(23) אבות פ"א מ"ז.

(18) ויגש מה, ח"כ.

(19) מקץ מב, ו.

(20) ואתחנן ד, ד.

במעשה בפועל היא באופן שמקיים תומ"צ, לא נוגע אם קיום התומ"צ הוא מתוך חיות, או שהחיות שלו היא בענינים אחרים, כמו כדור רגל ("פוטבאָל"²⁴), קריאת עיתונים, או אפילו ענינים שכליים יותר, ואילו בנוגע לעניני התומ"צ מסתפק בהקיום במעשה בפועל בלבד, ללא חיות. ומוסיף לטעון, שגם אז הרי הוא במעמד ומצב שאינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלקות (כפתגם רבינו הזקן²⁵), וכפס"ד הרמב"ם²⁶ שרצונו הפנימי של כל אחד מישראל הוא לקיים את רצון הקב"ה.

ועל זה באה ההוראה מפתחת הפרשה — שקיום התומ"צ צריך להיות באופן של "ויחי יעקב", מתוך חיות ולהט ("קאָך"), ולא מספיק קיום המצוות באופן של "מצות אנשים מלומדה"²⁷, ללא חיות, שכן, נוסף לכך שחסר החיות בקיום המצוה, יכול להיות שבכלל לא יקיים את המצוה כדבעי, אלא להיפך כו', ולכן, יש צורך שאופן העבודה יהי מתוך חיות.

ובפרטיות יותר — לימוד התורה מתוך חיות; וכיון ש"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"²⁸, הרי מובן שהחיות בלימוד התורה פועלת חיות גם בקיום המצוות. ועד שענין החיות צ"ל החל מ"ראשית העבודה ועיקרה ושרשה", שזוהו"ע הקבלת עול (כדברי רבינו הזקן בתניא²⁹), כיון שענין החיות הוא יסוד בעבודה.

ה. וכאשר ההנהגה היא באופן ד"ויחי יעקב", אזי פועלים שגם "בארץ מצרים" ("ערות הארץ") ישנו מבחר שנות חייו (כפי הבעה"ט), וכמרומו גם במ"ש "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", בגימטריא "טוב" (ולא רק ברמוז, כבתושב"כ, אלא טוב הגלוי, כפי שנתגלה בתושבע"פ),

ויתירה מזה — לא רק י"ז, "טוב" פעם אחת, אלא טוב כפול — כמרומו בתיבת "ויחי", בגימטריא ל"ד, ב"פ טוב (י"ז), ובלשון חז"ל: "הוכפל בו כי טוב"³⁰, "טוב לשמים וטוב לבריות"³¹.

ואין זה באופן ש"טוב לבריות" הו"ע בפ"ע ו"טוב לשמים" הו"ע בפ"ע, אלא באופן ששניהם הם ענין אחד, והיינו, שלא די בכך שמצד

(24) ראה לקו"ש חי"ד ע' 436 הערה 5.
 (25) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' שפד (נעתק ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (נעתק ב"היום יום" כא סיון). ועוד.
 (26) הלי' גירושין ספ"ב.
 (27) ישע"י כט, יג. וראה תניא פל"ט (נג), (ב). ובכ"מ.
 (28) קידושין מ, ב. וש"נ.
 (29) רפמ"א.
 (30) ב"ר פ"ד, ו. הובא בפרש"י עה"ת בראשית א, ז.
 (31) קידושין מ, א.

טבעו הטוב עושה טובה לזולתו, אלא ההנהגה ד"טוב לבריות" צריכה להיות בגלל היותו "טוב לשמים" — כי, כאשר "טוב לבריות" הו"ע בפ"ע שנעשה מצד טבעו הטוב כו', הנה במקרה שעי"ז יחסר אצלו, ובשביל זה יצטרך לוותר על מציאותו כו', אזי ימנע מעשיית הטוב; משא"כ כאשר ה"טוב לבריות" קשור עם "טוב לשמים", אזי יעשה זאת גם כאשר צריך לוותר על מציאותו, כיון שהתורה מצווה אותו לעשות זאת, ודוקא באופן כזה יכול להיות אמיתית הענין ד"טוב לבריות".

וזהו גם מה שמצינו בגמרא³² בנוגע למצות צדקה, שלא די בנתינה כשלעצמה, אלא צריך להיות גם הענין ד"המפייסו",

— ואילו כאשר חסר הענין ד"המפייסו", הרי זה ע"ד שמצינו בגמרא במסכת קידושין³³ בנוגע לכיבוד אב: "יש מאכיל לאביו פסיוני וטורדו מן העולם, ויש מטחינו בריחים ומביאו לחיי העולם הבא" — והרי ענין זה יכול להיות רק מצד "טוב לשמים", מצד תורה, שאז הנתינה היא מתוך שמחה וטוב לבב.

וע"י עבודה זו זוכים להצלחה בכל עניני טוב, עד לטוב כפשוטו בגשמיות, ובאופן דמוסיף והולך ומוסיף ואור.

* * *

ו. נוסף על הפתיחה בתיבה הראשונה שבפרשה, ישנה גם הפתיחה של הפתיחה — האות הראשונה של התיבה הראשונה שעל שמה נקראת כל הפרשה — האות ו' של "ויחי":

אות ו' מורה על ענין ההוספה, כפי שמצינו בגמרא³⁴ (והובא בפירוש רש"י בכ"מ³⁵) ש"וא"ו מוסיף על ענין ראשון".

[ולמעשה: לכאורה ה"י מקום לומר, שהוא"ו ד"ויחי" אינה מורה על הוספה, אלא ענינה הוא להפוך תיבת "יחי" מלשון עתיד ללשון עבר³⁶. אבל, אי משום הא, ה"י הכתוב יכול לומר מלכתחילה בלשון עבר: יעקב חי במצרים כו' (ללא צורך בתוספת וא"ו כדי להפוך מעתיד לעבר). ועכ"ל, שהאות ו' ד"ויחי" מורה גם על ענין של הוספה].

וענינו בעבודה — שיהודי צריך תמיד להוסיף בקדושה.

(36) ראה ספר ערוגת הבשם (בדקדוק) להר"ש ארקוואלטי (ויניציאה, שס"ב) פ"ב אות ב. ספר הבחור המאמר הראשון העיקר הרביעי ס"ג ואילך. ספר מסלול מסלת הפעלים נתיב ז סמ"ז ואילך. ועוד.

(32) ב"ב ט, ב.

(33) לא, סע"א ואילך.

(34) פסחים ה, א. וש"נ.

(35) לך לך יז, ט. ויקרא א, י"ד. ועוד.

ז. ובהקדמה:

יהודי יכול לטעון ולשאול³⁷: מדוע יש לו מניעות ועיכובים והעלמות והסתרים על קיום התומ"צ, הן מבפנים, מצד ה"א-ל זר אשר בקרבך³⁸, והן מבחוץ, מצד העולם?! — הוא מוכן למלא את רצונו של הקב"ה, אבל מדוע צריך הדבר להגיע לו בקושי?!

והמענה על זה — שכל הכוונה של ירידת הנשמה למטה היא להבקיע ולבטל ("דורכברעכץ") את ההעלמות וההסתרים, ולברר את הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם, שכן, דוקא כאשר יש העלמות והסתרים כו', וע"י העבודה מתגברים עליהם ומתפכים אותם כו', אזי נעשית הוספה בקדושה — שזהו הרמז בוא"ו המוסיף, שעבודתו של יהודי היא להוסיף בקדושה.

כוונת ירידת הנשמה היא — לא רק שהנשמה לא תתקלקל כו', אלא תישאר כמו שהיתה קודם ירידתה,

— הן אמת שגם ענין זה בלבד הו"ע גדול, וכדברי הגמרא³⁹ "שתהא יציאתך מן העולם כביאתך לעולם", אבל אעפ"כ, לא זו היא כוונת הירידה, ואם לא יתוסף מאומה אצל הנשמה ע"י ירידתה למטה, לא הי' צורך כלל בירידת הנשמה למטה, ומוטב הי' שתשאר הנשמה למעלה, ללא העלמות והסתרים כו' —

אלא כוונת הירידה היא — בכדי שהנשמה תגיע למדרגה נעלית יותר מכמו שהיתה קודם ירידתה, והיינו לפי שע"י העבודה למטה נעשה ענין של הוספה — להפוך את הלעו"ז ולהוסיף אותו למחנה הקדושה, שזהו כללות ענין בירור הגוף ונה"ב, כמ"ש⁴⁰ "בכל לבבך", "בשני יצריך"⁴¹, היינו, שגם היצה"ר יתברר ויתהפך ויסייע בעבודה, ולא רק בנוגע לעצמו, אלא גם שלא להתפעל מההעלמות וההסתרים שבעולם, ולברר את חלקו בעולם.

ח. ובזה גופא צריכה להיות הוספה על הוספה — שלא להסתפק בעבודה דאומול, אלא בכל יום צריך להתוסף יותר מכמו שהי' עד היום, והיינו, שעבודתו של יהודי צריכה להיות תמיד באופן של הוספה, שזהו ענינו של הוא"ו שמוסיף על ענין ראשון.

39) ב"מ קז, א.

40) ואתחנן ו, ה.

41) ברכות רפ"ט. ספרי ופרשי"י עה"פ.

37) ראה גם ת"מ חמ"ז ע' 290 הערה 5.

וש"נ.

38) ראה שבת קה, ב.

וכפי שרואים גם בימי חנוכה — דמיני' אזלינן — שבכל יום צריך להוסיף באור:

אף שבלילה הראשון נחשבת הדלקת נר אחד להנהגה של "מהדרין מן המהדרין", הנה למחרת אינו יכול להסתפק בכך, אלא צריך להדליק שני נרות, ורק אז יחשב ל"מהדרין מן המהדרין". ובלילה השלישי — לא מספיקה גם הדלקת שני נרות, אלא צריך להדליק שלשה נרות, ואם ידליק רק שני נרות, כמו אתמול, אינו נחשב ל"מהדרין מן המהדרין", אף שאתמול נחשב ל"מהדרין מן המהדרין" ע"י הדלקת שני נרות⁴².

ולכאורה: איך יתכן הדבר — צועק ככרוכיא — הרי אתמול נחשבה לו הדלקת שני נרות להנהגה של "מהדרין מן המהדרין", ומדוע כשמדליק היום אותם שני נרות, אינו נחשב ל"מהדרין מן המהדרין"? !
אך הענין הוא — שהעבודה צריכה להיות באופן של הוספה, וא"ו מוסיף על ענין ראשון, והיינו, שבכל יום צריכה להיות הוספה על העבודה שהיתה עד עתה.

ט. ויש לבאר גם השייכות של הפתיחה בוא"ו המוסיף בהתחלת התיבה הראשונה לכללות התיבה — "ויחי" — שאמיתית ענין החיות ("יחי") שצריכה להיות בקיום התומ"צ (כנ"ל בארוכה) היא דוקא כאשר ישנו הענין דוא"ו המוסיף ("ויחי"), שזהו"ע ההוספה בעבודה.

וכפי שרואים במין הצומח, שיש בו תמיד ענין של צמיחה והוספה, וכן הוא במין החי, שכלול בו גם מעלת הצומח (שהרי "יש בכלל מאתיים מנה"⁴³), שיש בו תמיד ענין של צמיחה והוספה, מבלי להסתפק במה שישנו עד עתה, ולא כמו מין הדומם, שנשאר תמיד במציאותו (אא"כ יש סיבות מן הצד כו').

ויש להביא דוגמא לדבר מחיי הגוף בגשמיות — כמ"ש הרמב"ם⁴⁴ שחולי הנפש הוא כמו חולי הגוף:

כל אדם זקוק בכל יום מחדש ללחם ומים, ולעולם לא ימאס לו הדבר. ולכאורה: כבר אכל לחם ושתה מים אתמול ושלשום, וכל ימיו, במשך שבעים שנה, וא"כ, מדוע חוזר ואוכל ושותה גם היום? !

ובכן: כאשר ישאלו אדם שאלה כזו, ישיב, שלא נוגע לו כל

44) הל' דעות רפ"ב. שמונה פרקים פ"ג.

42) ראה גם לקו"ש ח"י ע' 127.

43) ב"ק עד, א. ב"ב מא, ב.

השאלות שהם באופן של "לומדות"... המציאות בפועל היא שעכשיו הוא רעב וצמא, ולכן צריך לאכול ולשתות, ואינו יכול להסתפק בכך שאכל ושתה במשך שבעים שנה!...

וכך צריך להיות גם ברוחניות, בנוגע לקיום התומ"צ — שיהודי צריך להרגיש שהתומ"צ הם "לחם חוקו", כך, שזהו ענין שנוגע לקיומו, ולולי זאת ה"ה רעב וצמא, וכשם שמרגיש שזקוק ללחם ומים בגשמיות בכל יום מחדש, כך גם בנוגע לקיום התומ"צ, ש"בכל יום יהיו בעיניך כחדשים"⁴⁵.

ואין זה באופן שרק כאשר מתחיל להניח תפילין הרי זה דבר מיוחד עם כל החגיגה והטקס כו' ("מיטן גאַנצן פאַראַד און צערעמאַניע"), משא"כ למחרת, לאחר חודש, או לאחר עשר שנים כו', אלא אדרבה: כיון שזוהי חיותו, כמו לחם ומים, הרי זה צריך להיות בכל יום מתוך חיות מחודשת.

ולא עוד אלא שעניני התומ"צ צריכים להיות באופן של הוספה — כמו בחיי הגוף, שכאשר הגוף הוא קטן, אזי מספיקה עבורו כמות קטנה של אכילה ושתי', וככל שהולך וגדל, זקוק הוא לכמות גדולה יותר של אכילה ושתי', ואינו יכול להתקיים ע"י מנת מזון קטנה שהספיקה לו בקטנותו, ואם יסתפק בכך, אזי יחלש כו'; וכן הוא בנוגע לענין האכילה ושתי' של הנשמה, שזהו"ע התומ"צ⁴⁶, שתמיד צריך להוסיף בזה עוד יותר.

וכללות הענין בזה — שקיום התומ"צ צריך להיות באופן ש"באהבתה תשגה תמיד"⁴⁷, והיינו, שאע"פ שזהו אצלו ענין תמידי, הרי זה באופן שנמצא בתנועה של "תשגה", שזהו מלשון שגעון⁴⁸, שזהו"ע שלמעלה מטעם ודעת.

י. ויש להוסיף, שהפתיחה בהתחלת הפרשה שבה מסיימים ספר בראשית, קשורה גם עם התחלת ספר בראשית, שהרי נעוץ סופן בתחלתו⁴⁹:

בהתחלת ספר בראשית נאמר "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", ופירש רש"י, "בראשית, בשביל ישראל שנקראו ראשית",

45) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סס"א ס"ב. 47) משלי ה, יט. וראה עירובין נד, ריש ע"ב.

46) קה"ר פ"ב, כד. וש"נ. 48) ראה פרש"י עירובין שם.

49) ספר יצירה פ"א מ"ז.

והיינו, שתכלית כוונת בריאת העולם היא שבנ"י יבררו את העולם — לתת להם נחלת גוים⁵⁰, ויפעלו שהעולם יהי' קשור עם אלקות.

וענין זה נעשה ע"י "ויחי יעקב בארץ מצרים גו'", כאמור לעיל, שגם בהיותו בארץ מצרים לא מתפעל יהודי מההעלם וההסתר כו', ועובד עבודתו באופן שגם בארץ מצרים הרי הוא במעמד ומצב ד"ויחי", שמקיים תומ"צ מתוך חיות, ובאופן של הוספה, כנ"ל בארוכה.

והוראה זו שייכת לכאו"א מישראל — שלכן נאמר "ויחי יעקב", ולא "ויחי ישראל", והיינו, שגם מי שלא הגיע עדיין למדרגת "ישראל", שזהו השם שניתן ע"י העבודה ד"שרית גו' ותוכל"⁵¹, אלא הוא רק במדרגת "יעקב", שזהו השם שניתן מיד בעת הלידה, עוד לפני העבודה — הנה גם אצלו יכולה להיות העבודה באופן ד"ויחי", ככל פרטי הענינים שנתבארו לעיל.

וכאמור, שע"י עבודה זו מגלים אלקות בעולם, כך, שהעולם רואה ש"ברא אלקים את השמים ואת הארץ".

* * *

יא. מאמר (כעין שיחה) ד"ה ויחי יעקב גו'.

* * *

יב. נהוג בשנים האחרונות ובחדשים האחרונים ללמוד בעת ההתוועדות פסוק חומש עם פירוש רש"י, על יסוד הכלל שכותב רש"י⁵² "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא", וכפי שרואים בפועל במנהג ישראל, שלימוד פירוש רש"י מתחיל זמן קצר מיד לאחרי שהילד מתחיל ללמוד חומש, וזהו לימודו הראשון בתורה שבע"פ.

ויש נקודה נוספת בפירוש רש"י — שלא דובר אודותה ולא שמים לב לזה — שמלבד זאת שענינו של רש"י לפרש לילד את פירוש הפסוק, הרי הוא גם מחנך אותו כיצד להתנהג:

בפירושו מראה רש"י את קדושת התורה — שכל תיבה בתורה היא בתכלית הדיוק, ללא ייתור כו', כפי שמפרש בגלוי פירושה של כל תיבה ותיבה, כך, שכל הענינים מכוונים לאמיתתם, ולא רק בדרך הרמז הדרוש והסוד, אלא גם בדרך הפשט (שזהו עיקר חידושו של רש"י), שמכוון כנגד עולם העשי' (כידוע שפרד"ס הם כנגד אבי"ע⁵³), וענינו

(52) בראשית ג, ח.

(53) נסמן בלקו"ש חכ"א ע' 36 הערה 57.

(50) תהלים קיא, ו.

(51) וישלח לב, כט.

בעבודה — גודל החשיבות של ענין המעשה. וענין זה משפיע על חינוך הילד — לידע שהעיקר הוא שכל הענינים יבואו לידי מעשה.

ונקודה נוספת — שרש"י עצמו מדייק בכל תיבה שכותב בפירושו באופן שלא תוסף ולא תגרע, ומזה לומד הילד, שגם הוא צריך לדייק בכל תיבה, ולא לדבר דיבורים מיותרים.

ואע"פ שלכאורה מה איכפת אם הילד ידבר דיבורים מיותרים, בה בשעה שבלאה"כ אין דיבורו תופס מקום, ומה גם ש"דברים בטלים" של קטן הם בהיתר (כמובן מדברי רבינו הזקן בתניא⁵⁴: "ועל דברים בטלים בהיתר, כגון ע"ה שאינו יכול ללמוד כו'") — מלמד ומחנך רש"י שגם ילד קטן צריך להזהר ולדייק בדיבורו.

ולכל לראש — כדברי הגמרא⁵⁵: "קטן . . יודע לדבר, אביו לומדו . . תורה"⁵⁶ צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, והיינו, שמיד כשיודע לדבר, עוד קודם שהגיע לחינוך, צריך כבר ללמוד תורה, ובתור הקדמה ללימוד התורה צריך להיות אצלו הענין של יראת שמים — "ראשית חכמה יראת ה'"⁵⁷, ומיד בהתחלת הלימוד לומדים עמו "בראשית ברא אלקים וגו'", היינו, שידע שכל דבר שבעולם הוא אלקות, כך, שבראותו אבן, יודע שישנו כח אלקי שמחי' ומהוה אותו בכל עת ובכל שעה ובכל רגע⁵⁸.

וכל זה למה — בגלל שהתורה היא "מורשה קהלת יעקב", שזהו"ע של ירושה, ובנוגע לירושה לא נוגע מעמדו ומצבו של מקבל הירושה; אפילו אם לא עמל ולא יגע בזה כלל, אם הוא רק בנו של הקב"ה — שזהו כל ילד יהודי — אזי בדרך ממילא יורש הכל!

ולכן, גם בהיותו ילד קטן, צריך ללמדו, שכל דבר שרואה, עליו לידע שזהו אלקות.

וכללות ההוראה בזה — שיהודי לא יחשוב שהתקשרותו עם אלקות היא רק בשעת התפלה ולימוד התורה, אבל בשעה שעסוק בעניני העולם, שבהם לא נראה אלקות, אינו קשור עם אלקות, אלא כפי שרואים בפירוש רש"י, שגם בפשט, ענינים פשוטים — כמו עניני העולם — ישנה קדושת התורה, וכל פרט הוא בדיוק.

וכן גם ההוראה האמורה, שאפילו ילד — כולל⁵⁹ גם "ילדים" בעלי

(57) תהלים קיא, יו"ד.

(58) ראה תניא שעהיה"א בתחלתו. וש"נ.

(59) ראה גם לעיל ע' 349. וש"נ.

(54) פ"ח.

(55) סוכה מב, א.

(56) ברכה לג, ד.

זקן שיבה... — צריך לדייק ולהזהר בדבריו, כשם שרש"י מדייק בפירושו שלא להוסיף תיבה מיותרת, שזהו כללות ענין החינוך שמעניק רש"י בפירושו.

וכיון שהתורה כללות ופרטות נאמרה⁶⁰, הנה בפירוש רש"י גופא ישנם פרטים נוספים בענין החינוך שבאים לידי ביטוי בפירוש כל פסוק בפני עצמו.

יג. הביאור בפירוש רש"י: על הפסוק⁶¹ "וישתחו ישראל", "תעלא בעידני סגיד לי", ועל הפסוק⁶² "ויתחזק ישראל", "אמר אע"פ שהוא בני, מלך הוא, אחלק לו כבוד, מכאן שחולקין כבוד למלכות",

— שהשתחוואה ליוסף בתור "תעלא בעידני" היתה נלא מטעם כבוד מלכות (דא"כ, הי' צריך לעשות זאת מיד כשבא יוסף לפניו⁶³), וגם לא כדי שיתרצה למלא בקשתו (ולכן לא הוצרך רש"י לפרש "תעלא בעידני" כו") בנוגע להשתחוואת יעקב לעשו, או השתחוואת אברהם לבני חת⁶⁴), אלא בהמשך לשבועה למלא בקשתו (אף שבודאי הי' יוסף מקיים ציווי אביו גם ללא שבועה⁶⁵), כיון שיוסף הי' זקוק לתוקף מיוחד שיוכל להתגבר על רצונו של פרעה שיקבר במצרים⁶⁶, ולכן, כדי לחזקו עוד יותר, השתחוואה אליו, כדי לעורר אצלו מדת ההתנשאות שירגיש עצמו כ"מלך"

לקיום ציווי מפורש (פרשתנו שם): "אל נא תקברני במצרים", וכפי שרש"י מבאר טעם הדבר — "סופה להיות עפרה כנים ומרחשין תחת גופי, ושאינ מתי חוץ לארץ חיים אלא בצער גלגול מחילות, ושלא יעשוני מצרים ע"ז".
66) וכפי שמצינו שלבן לא רצה שיעקב יעזוב אותו, באמרו "נחשתי ויברכני ה' בגללך", "שעל ידך באה לי ברכה" (ויצא ל, כו ובפרש"י), וכן בנדוד, "מכין שבא יעקב למצרים באה ברכה לרגליו" (מברכתו של יעקב ואילך הי' פרעה בא אל נילוס והוא עולה לקראתו ומשקה את הארץ"). .. וכלה הרעב" (פרש"י ויגש מז, י"ט), ולכן בודאי לא הי' פרעה רוצה שיוציאו את יעקב ממצרים.

ויתירה מזה י"ל, שגם יוסף מצד עצמו, להיותו "מושל בכל ארץ מצרים", באופן ש"משאו ומתנו באמונה", הי' לו לדאוג לטובת המדינה, ולהשאיר במצרים את יעקב שררגליו באה ברכה למצרים.

60) ראה חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ. וראה גם לעיל ע' 240. וש"נ.

61) פרשתנו מז, לא.

62) שם מז, ב.

63) ויש לומר, שעצם העובדה (שם מז, כט) ד"ויקרא לבנו ליוסף וגו'" (למי שהי' יכולת בידו לעשות — פרש"י) היא חלוקת כבוד למלכות.

64) שזהו פלא גדול יותר מאשר השתחוואת יעקב לעשו — שהרי עשו הי' אחיו הגדול, והיתה לו זכות אבות, וגם הזכות של מצות כיבוד אב (תנחומא ס"פ קדושים. דב"ר פ"א, טו), משא"כ בני חת, שהם גוים פשוטים, ואעפ"כ השתחוואה אברהם אליהם (כפשש"מ — ב"פ, וע"פ המבואר במדרשי חז"ל — יותר מב"פ).

65) ובמכ"ש ממה שמצינו באברהם בנוגע לתרו, "שלא .. יאמרו לא קיים אברהם את כבוד אביו שהניחו זקן והלך לו" (פרש"י ס"פ חן), ועאכו"כ כשמדובר אודות יעקב, ובנוגע

בענין זה, ששום דבר לא יוכל לעמוד כנגדו, וימלא בקשתו מתוך התחכמות יתירה כמו שועל ("תעלא") הפיקח שבחיות; ואילו חלוקת כבוד למלכות, למדים ממ"ש "ויתחזק גו' וישב על המטה" ("מכאן שחולקין כבוד כו'"), ועל זה אין צורך בהשתחוואה (ובפרט בנדו"ד, שהשתחוואה היא היפך כיבוד אב⁶⁷) — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חל"ה ע' 211 ואילך.

ד. וממשיך רש"י: "על ראש המטה", "הפך עצמו לצד השכינה . . שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה" — שפירוש זה הוא בהמשך להפירוש ד"תעלא בעידני' סגיד ל', היינו, שהשתחוואה ליוסף, אלא ש"הפך עצמו לצד שכינה";

ומפרש רש"י פירוש נוסף — "ד"א על ראש המטה, על שהיתה מטתו שלימה, ולא הי' בה רשע, שהרי יוסף מלך הי', ועוד, שנשבה לבין הגויים, והרי הוא עומד בצדקו", היינו, שהשתחוואה זו היתה (לא ליוסף, אלא) להקב"ה, בתור שבח והודי' על שהיתה מטתו שלימה.

וצריך להבין: מהו הקושי בפירוש הראשון שבגלל זה לא מסתפק רש"י בו, אלא צריך לפרש פירוש נוסף, ואעפ"כ, עיקר הפירוש בפשוטו של מקרא הוא הפירוש הראשון דוקא?

טו. ויש לומר הביאור בזה:

רש"י בא לבאר שאלה שמתעוררת בפשוטו של מקרא: הן אמת שמצדו של יעקב יש סיבה להשתחוות ליוסף כיון ש"תעלא בעידני' סגיד

ואליהו, שגם שם היתה סיבה שלא לחלוק כבוד: במשה — כיון שפרעה, שהודה בעצמו ש"אני ועמי הרשעים" (וארא ט, כז), לא הניח לו להוציא את בני' ממצרים, באמרו "אל תוסף ראות פני וגו'" (בא יו"ד, כח); ובאליהו — כיון שאחאב הי' עובד ע"ז, כפי שאלהו עצמו הוכיחו על זה כו'.

(* שזוהי המעלה היחידה שהיתה ליוסף על יעקב, משא"כ בנוגע לכל שאר המעלות, שהיו גם אצל יעקב, ובאופן נעלה יותר מאשר אצל יוסף, שלכן רצה יוסף שיעקב יברך את בניו.

67) ועפ"ז יש לבאר מה שהוצרך רש"י להביא רא' ממשה ואליהו ("וכן משה חלק כבוד למלכות, וירדו כל עבדיך אלה אלי, וכן אליהו, וישנס מתניו וגו'") — דלכאורה הרי זה דבר הפשוט, ואם יש צורך בראי', מדוע לא הביא רא' מהציווי (פ' שופטים יז, טו) "שום תשים עליך מלך", "שתהא אימתו עליך" (סנהדרין כב, א (במשנה). וש"ג) — כי, כאן מדובר אודות חלוקת כבוד גם כאשר יש סיבה שלא לחלוק כבוד, כבנדו"ד, שחלוקת כבוד ע"י יעקב ליוסף היא היפך כיבוד אב, ואעפ"כ, "חולקין כבוד למלכות", היינו, שמצד מעלת המלכות כשלעצמה*, יש לחלוק כבוד. ועל זה מביא רא' ממשה

ל"י, אבל אעפ"כ, השאלה היא על יוסף: כיצד הניח שיעקב אביו ישתחוה אליו?!

הבן חמש למקרא אמנם לא יודע מהסיפור אודות מהר"ם מרוטנבורג, שלא רצה לדור ביחד עם אביו, כיון שלא רצה שאביו יכבד אותו⁶⁸, אבל אעפ"כ, מובן בפשטות, שיוסף הי' צריך למנוע את השתחוות אביו אליו.

בשלמא בנוגע לבני חת שהניחו לאברהם להשתחוות להם — הרי היו רשעים, וכן עשו שהניח ליעקב להשתחוות אליו — הרי הי' רשע; אבל יוסף שהי' צדיק, כיצד הניח שיעקב אביו ישתחוה אליו?! ועל זה מתרץ רש"י בהמשך פירושו על התיבות "על ראש המטה" — "הפך עצמו לצד השכינה":

יעקב ידע שיוסף לא יניח לו להשתחוות אליו, ולכן "הפך עצמו לצד השכינה", כדי שיוסף — וכל הנמצאים מסביבו — יוכל לחשוב שמשתחוה (לא ליוסף, אלא) לשכינה, ובמילא לא ימנע ממנו השתחוואה זו; אבל לאמיתו של דבר השתחוה יעקב ליוסף, כי, אם נתכוין להשתחוות לשכינה, הי' צריך להשתחוות מיד בתחילה, וכיון שהשתחוה רק לאחרי שיוסף נשבע שיקיים בקשתו, עכצ"ל, שהשתחוואה זו היתה ליוסף ("תעלא בעידני סגיד ליי"), כדי להוסיף בחיזוק הענין ע"י התעוררות מדת ההתנשאות של מלך (כנ"ל סי"ג), ורק "הפך עצמו לצד השכינה".

טז. אמנם, פירוש זה אינו מספיק, כי:

כיון שכל ענין ההשתחוואה ליוסף היא כדי להוסיף בחיזוקו שיוכל לעמוד בקיום הבקשה, הרי בשעה ש"הפך עצמו לצד שכינה", בטלה התועלת שבהשתחוואה זו, כיון שיוסף הי' יכול לחשוב שמשתחוה לשכינה, ולא אליו?!

ולכן מפרש רש"י פירוש נוסף — שהשתחוואה זו היתה (לא ליוסף, אלא) להקב"ה, בתור שבח והודי' "על שהיתה מטתו שלימה .. שהרי יוסף .. עומד בצדקו", עד כדי כך שמוכן לקבל על עצמו לקיים בקשת אביו למרות כל הקשיים שבדבר (אף שעוד מקודם לכן ידע אודות צדקותו של יוסף, שהרי בכה על ביהמ"ק⁶⁹, ושלח את בניו ללמוד תורה אצליו⁷⁰).

69 פרש"י ויגש מה, יד.
70 פרש"י פרשתנו מה, א.

68 רא"ש קידושין ספ"א (סנ"ז). וראה
תו"מ חמ"א ס"ע 229.

אבל אעפ"כ, פירוש זה רחוק יותר מפשוטו של מקרא, כי העיקר חסר מן הספר, שהרי לא נאמר בכתוב שיעקב השתחוה להקב"ה. ואין לומר שנרמז במ"ש "על ראש המטה", "שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה", כמו בפירוש הא', כי, משמעות התיבות "על ראש המטה" בפירוש הב' היא "על שהיתה מטתו שלימה", ובפשטות הכתובים אי אפשר להשתמש באותם תיבות על ב' ענינים שונים.

* * *

יז. מצד קוצר הזמן, היו צריכים לסיים כבר את ההתוועדות, אבל, כיון שעוררו אודות פירוש רש"י בברכת יעקב להשבטים, על הפסוק⁷¹ "כי באפם הרגו איש", שיש בו כמה ענינים בלתי מובנים, ידובר על זה עתה בקיצור — רק הקושיות, והתירוצים יתבארו בעזה"י בהתוועדות הבאה.

וכיון שע"פ הסדר תתקיים ההתוועדות בעוד שבועיים, בשבת מברכים, אולי יחשבו ויתפסו לבד את התירוצים, ושוב לא יהי צורך לגלות זאת בהתוועדות.

[הביאור בפירוש רש"י הנ"ל⁷² — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"ה ע' 251 ואילך].

* * *

יח. לאחרי הסיום של ספר בראשית, שנקרא "ספר הישר"⁷³, כיון שמדובר בו אודות האבות "שנקראו ישרים"⁷⁴ — נכנסים להתחלת ספר שמות, שהוא "ספר הגאולה"⁷⁵, שכן, אף שבתחילתו מסופר אודות ענין הגלות, הרי לאח"ז נעשה ענין הגאולה, ועד לסיום הספר שבו מדובר אודות בנין המשכן.

ובהתחלת ספר זה כותב רש"י שבנ"י "נמשלו לכוכבים", והרי תכונת הכוכבים היא שאין בהם שינויים, ועומדים תמיד באותו מעמד ומצב, הן ביום והן בלילה, והם קטנים (בהשוואה לשמש ולירח), שזהו"ע הביטול.

והענין בזה — שמבלי הבט על כך שבנ"י הם "המעט מכל

(74) ע"ז כה, רע"א.

(75) רמב"ן ס"פ פקודי.

(71) פרשתנו מט, ו.

(72) משיחת ש"פ וארא, מבה"ח שבט.

(73) יהושע יר"ד, יג.

העמים⁷⁶, עומדים הם בכל התוקף ללא שינויים, מבלי להתפעל מחשכת הגלות,

ועד שמבטלים את ה"רגע קטן"⁷⁷ של הגלות, ופועלים את הגאולה,

— שאודותה מדובר כבר בסיום ספר בראשית: "ויאמר יוסף . .

ואלקים פקד יפקוד אתכם", כך, שסופו של ספר בראשית נעוץ בתחלתו

של ספר שמות —

ע"י משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו.

---

(77) ישע"י נד, ז.

---

(76) ואתחנן ז, ז.